

БЕОГРАД

17 – 20. IX 2015.

НАУЧНИ ОСТАНАК ЛИНГВИСТИКА У ВУКОВЕ ДАНЕ

ЛИНГВИСТИЧКИ ПРАВЦИ
ПРВЕ ПОЛОВИНЕ 20. ВЕКА И ЊИХОВ
УТИЦАЈ НА СРПСКУ ЛИНГВИСТИКУ

*

ЕКСПРЕСИВНОСТ У СРПСКОМ ЈЕЗИКУ

45/1

БЕОГРАД, 2016.

Марина Љ. СПАСОЈЕВИЋ*
Институт за српски језик САНУ
Београд

Оригинални научни рад
Примљен: 16.10.2015.
Прихваћен: 05.02.2016.

БЕЛИЋЕВО СХВАТАЊЕ ГЛАГОЛСКОГ ВИДА И ЊЕГОВ УТИЦАЈ НА РАЗВОЈ АСПЕКТОЛОШКИХ ПОГЛЕДА У СРБИСТИЦИ**

У раду ће се разматрати Белићеве дефиниције глаголског вида, класификација глагола према виду, као и његова интерпретација развоја система глаголског вида. Анализа ће бити усмерена у два правца. Циљ је да се сагледа, с једне стране, утицај европских лингвистичких ставова тога времена о аспектима на Белићево учење и Белићев однос према њима, а, с друге, утицај Белићеве разраде ове категорије на српску граматичку традицију. Његово поимање вида као морфолошко-семантичке категорије која се испољава кроз опозицију свршено : несвршено заснива се на критеријуму извршености једног тренутка глаголске радње и неограничености њеног трајања. Друга важна чињеница која је обележила Белићеве аспектолошке погледе тиче се класификације глагола према виду, разликовања (природног) вида и секундарног или изведеног (граматичког или вештачког) вида, те увођења појма видских ликова или врста. Белић није прихватио разликовање вида (аспекта) као граматичке категорије и акционалности (акционсарт) као лексичке категорије, које је успостављено почетком 20. века. Белићево схватање вида и класификација глагола задржала се, са извесним модификацијама, у српским граматикама до данашњих дана.

Кључне речи: Александар Белић, глаголски вид, секундарни вид, двовидски глаголи

1. Једно од бројних плодноносних поља Белићевих разматрања јесу глаголски вид и глаголска времена, њихов постанак, развој, значење и узајамност, дакле, видско-временски систем, односно модерном терминологијом речено: темпорално-аспектуални систем. Белићеве резултате из области темпоралистике – његово схватање индикатива и релатива, и с тим у вези узајамности вида и времена – подробно је осветлио Михаило Стевановић у Академијином зборнику о Александру Белићу (Стевановић 1976).¹ Овом

* marina.spasojevic@isj.sanu.ac.rs

** Овај рад је настао у оквиру пројекта 178009 *Лингвистичка истраживања савременог српског књижевног језика и израда Речника српскохрватског књижевног и народног језика САНУ*, који у целини финансира Министарство просвете, науке и технолошког развоја Републике Србије.

¹ Такође, ови односи и касније су били предмет разматрања (нпр. у прегледу истраживања аспекта у српско(хрватско)м језику – Тома 1993: 541). Из области темпоралистике издвајају се

приликом пажњу ћемо усмерити на Белићева аспектолошка проучавања. У раду ће се разматрати Белићеве дефиниције глаголског вида, класификација глагола према виду, као и његова интерпретација развоја система глаголског вида. Анализа ће бити усмерена у два правца, са циљем да се утврди, с једне стране, утицај европских лингвистичких ставова тога времена о аспекту на Белићево учење и Белићев однос према њима, а, с друге, утицај Белићеве разраде ове категорије на српску граматичку традицију.

1.1. Несумњиво значајну разраду проблема глаголског вида у србистици налазимо у граматикама и радовима Александра Белића. Он се посветио како синхроним, тако и дијакроним питањима вида. Системски је схватање и класификацију глаголског вида износио у својим универзитетским предавањима из савременог српског језика у делу о синтакси (Белић 1931б/2000в: 217–219), из историје језика у свесци *Речи са конјугацијом* (Белић 1962б/1999в: 331–367), те у теоријској, општелингвистичкој синтези *О језичкој природи и језичком развоју* у оквиру главе XXVII „Системи стварних глаголских значења” прве књиге из 1941. године (Белић 1941/1998: 260–266).

1.2. Наиме, Белић (1941/1998: 260) у студији *О језичкој природи и језичком развоју* истиче специфичност категорије глаголског вида у словенским језицима, али сматра да ова категорија има универзални карактер, јер „словенски вид не претставља ништа чега не би могло бити и у другим језицима јер се и у другим језицима, макар и описно, може исказати оно што се исказује облицима словенског глаголског вида”.² Као што је познато, ово је схватање развијала генеративна граматика од средине педесетих година 20. века, и оно своја крајња уобличења налази у теорији аспектуности Х. Веркила, О. Дала, Д. Даутија, Р. Биника, К. Смит, М. Крифке и др. (уп. Новак Милић 2010).

1.3. Глаголски вид, истиче Белић, садржан је у глаголској основи – у самом значењу или у њеном нарочитом облику (Белић 1931б/2000в: 217; Белић 1962б/1999в: 331). Њиме се показује специфично значење вршења или стања према његовом трајању (Белић 1962б/1999в: 331). Основа, према самој глаголској радњи, може обележавати глаголски вид: „а) неограничени (са значењем трајним и учестаним) и б) ограничени вид (са обележавањем извршеног почетка глаголске радње, свршетка или тренутне глаголске радње)” (Белић 1931б/2000в: 217). На наредној страни предавања из синтаксе (Белић 1931б/2000в: 218), поред термина ограничени и неограничени вид, уводи као синонимне и термине перфективни и имперфективни, које користи и у књизи *О језичкој природи и језичком развоју* (Белић 1941/1998), а у предавањима из историје језика у делу *Речи са конјугацијом* (Белић 1962б/1999в:

следеће Белићеве студије: Белић 1925–1926/2000б; Белић 1926–1927/2000б; Белић 1928/2000б; Белић 1939б/2000б; Белић 1955/2000б и др. Приликом позивања на Белићеве радове, како би се имао и хронолошки увид, користили смо двоструке године. Први број, тј. година односи се на годину издања студије, а други број (са словном ознаком) на Изабрана дела, према којима смо и цитирали.

² Белић је раније указивао на то да ова различитост између испољавања вида у словенским и несловенским језицима представља резултат различитог језичког развоја (Белић 1924/1999г: 235).

331), уместо ограничени и неограничени, употребљава термине свршени и несвршени. Како се у наведеним делима објашњава, у зависности од тога да ли се радња неограничено врши или се неограничено понавља, неограничени, тј. несвршени или имперфективни глаголи могу бити трајни: *плести*, *певати* (чији је вид садржан у самој основи), *падати*, *седети* (од *пасти*, *сести*, настали изменом наставка за образовање основе перфективног глагола) или учестали (итеративни), који увек постају од ограничених неким наставцима, али њихово значење учестаности (репетитивности) може прећи и у трајно значење: *седати* (: *сести*), *записивати* (: *записати*). Ограничени, тј. свршени, перфективни вид увек показује један извршени тренутак глаголске радње: или почетак, или свршетак, или радњу схваћену као један тренутак (тренутни глаголи): *запевати*, *завршити*, *лупнути*, *сести*. Овај вид може бити садржан у значењу глагола, односно у његовој основи: *пасти*, *сести* или добијен стављањем префикса пред прост трајни глагол: *написати*, а само у једном случају наставком -ну- могу се добити перфективни глаголи од имперфективних: *лупнути* (: *лупати*), *клизнути се* (: *клизати се*) (Белић 19316/2000в: 218). Од имперфективних глагола се променом основе могу градити и итеративно-имперфективни: *носити* (: *носити*), *летати* (: *летети*). Однос простих и сложених (= префиксираних) глагола је углавном однос несвршених и свршених, а однос изведених и простих је однос учесталих и трајних (Белић 19626/1999в: 366). Такође, издвајају се и „глаголи који могу имати два вида”, као *чути*, *телеграфисати* итд., али са напоменом да се у одређеном значењу, у ствари, може реализовати или један или други вид (Белић 19316/2000в: 219; Белић 19626/1999в: 366). Оваква класификација на свршене и несвршене и остале групе унутар њих износи се у средњошколској граматици (Белић 1933/2000а: 186–187, 199–200).

2. Када је посреди схватање перфективности и имперфективности, Белић не прихвата Лескиново поимање да перфективност означава завршетак (моменат извршења) или резултат радње, тј. достигнуће циља у прошлости, садашњости или будућности, а имперфективност њено трајање. Наиме, он сматра да се овим тумачењем не могу објаснити глаголи који означавају почетак радње или пак они у којима није достигнут циљ³ (Белић 1924/1999г: 233). Суштина видске опозиције за њега је супротстављеност извршености тренутка и неограниченост вршења. Наиме, свршени вид представља обележавање извршености једног тренутка у вршењу глаголске радње (почетак: *запевати*, завршетак: *записати*, али и дистрибутивно: *поскидати*), а несвршени вид представља неограниченост вршења глаголске радње (*писати*, *падати*, *записивати*) (Белић 1924/1999г: 234–235; Белић 1941/1998: 262; Белић 1962в/1999в: 365). Иако, заправо, наводи у горенаведеним класификацијама да је критеријум за поделу глагола према виду трајање радње, у Белићевом поимању перфективности и имперфективности укрштају се два критеријума: ситуација се посматра представљена 1)

³ Такви су, рецимо, неодређеносвршени (ателични перфективни) глаголи, попут *поседети*, *поиграти се* и сл.

као завршена и као у току (*извршеност : вршење*) и 2) као ограничена и без ограничења (*један тренутак : неограниченост*).⁴

3. Када се говори о промени вида творбеним средствима и класификацији глагола према виду, те настанку словенског вида, у књизи *О језичкој природи и језичком развоју* (Белић 1941/1998: 262–263), уводи се појам врсте или лика глаголског вида, односно изведени или секундарни глаголски вид. Иако су Белићу биле познате и Агрелова (1908) и Кошмидерова (1934) студија, он није прихватио разграничење глаголског вида као граматичке категорије и акционалности као лексичке, већ је, базирајући се на семантици, и дотадашњој традицији, разрађивао своју класификацију према виду. Наиме, он је сматрао да би било потребно одвојити засебним називом значење вида имперфективних и перфективних глагола од значења вида имперфективизованих и перфективизованих глагола, што је за њега разлика између (природног) вида и секундарног или изведеног глаголског вида, као одраз могућих „синтаксичких, семантичких и обличких момената у језику и њихове различне узајамности” (Белић 1941/1998: 266).⁵ Тако се од перфективних глагола суфиксима добијају имперфективизовани – учестали, као посебна значењска врста, а од имперфективних, обично префиксима, перфективни са знатно другачијим значењем: почетносвршеним или ингресивним, завршносвршеним или терминативним итд. Код првих имамо вид, а код других секундарни или изведени вид (Белић 1941/1998: 266). Белићев секундарни вид и видске врсте или ликови делимично се подударају са појединим Агреловим акционалним класама: дуративно (трајно), инхоативно (почетно) итд.

4. Када је посредни развој словенског вида, истичу се два момента: везивање вида за основе и преношење видског значења са деривираних глагола на основе. Наиме, у словенском прајезику вид је постао морфолошко-семантичка особина глаголске основе, њено стварно или објективно значење: видска значења су се везала у одређеном синтаксичком окружењу за одређене облике глагола.⁶ У језицима у којима вид није морфологизован, те није саставни и непроменљиви део значења глаголске основе, он се остварује у реченици, синтаксички, па глагол са перфективним значењем може добити

⁴ Бројне карактеристике видске опозиције свршено : несвршено које се срећу у литератури могу се класификовати у следеће три групе: 1) ситуација представљена од споља према ситуацији представљеној изнутра (*from outside / from inside*), тј. као целина и као структура, односно као недељива и дељива; 2) ситуација представљена као завршена и као у току, односно трајање (*completed/uncompleted (ongoing)*); 3) ситуација представљена као ограничена и без ограничења (*bounded/unbounded*) (уп. Клајн В. 2009: 52).

⁵ Белић сматра да Агрел не узима све врсте изведеног глаголског вида, већ се ограничава на утицај префикса на измену значења, па обично и вида, али не увек: *дићи – подићи, издићи* и сл. Он не спори да разлике у лику или врсти вида префиксираних глагола постоје и да је већину њих Агрел тачно одредио. Многобројна значења, која Агреловим списком у 22 групе нису исцрпена, представљали би комбинацију између основног значења глагола, видског значења и значења префикса (Белић 1941/1998: 262–263).

⁶ Прасловенски глаголски систем карактеришу две основе: презентска и аорисна, које имају исту видску вредност и представљају творачке елементе у творби словенских глаголских система (Белић 1934а/1999а: 413–414).

имперфективно значење, и обрнуто (Белић 1962б/1999в: 260–261).⁷ Видско значење је оно које глагол има према свом стварном значењу било да је употребљен самостално било у реченици (Белић 1934а/1999а: 413–414). Основна значења простих, неизведених глагола су трајно (*певати*) и тренутно (*пастити*) и не налазе се ни у каквом непосредном односу. Изведена значења имају сложени (= префиксирани) или изведени глаголи: а) перфектизирано трајно – почетносвршено (*запевати*) и завршносвршено (*отпевати*); и б) итератизирано трајно и тренутно: трајноучестало (*записивати*) и тренутноучестало (*лупкати*). Глаголи сваког од ових видских система налазе се у сталном односу и зависности (Белић 1934а/1999а: 419).

4.1. С тим у вези, словенски глаголи могу се поделити на: 1) глаголе са природним глаголским видом и 2) глаголе са граматичким (вештачким) глаголским видом. Код првих се вид садржи у самом значењу глагола. У другу групу спадају глаголи код којих се вид добија граматичким средствима (увек или у већини случајева) од глагола другог вида: префиксацијом или променом основе. Значење оваквих глагола другачије је од оних са природним трајним или свршеним видом. Код свршених глагола имамо сложено значење вида, које представља различите врсте комбиновања неограничене радње са једним њеним извршеним тренутком. Та целокупност се може назвати сложеним перфективним глаголским видом, а глаголи перфектизираним.⁸ Исто важи и за сложени имперфективни вид, тј. имперфектизиране глаголе (Белић 1939а/1999б: 246–247). Први глаголи извесног вида код којих је значење било везано за основу били су изведени: код перфектизованих вид се везао за сложену основу с префиксом, а код имперфектизованих за основу перфективних с наставком. Ово се аналогијом пренело и на просте глаголе (Белић 1941/1998: 265; Белић 1924/1999г: 239–240). Када се значење перфективности везало за сложену основу, двојаки наставци су постали сувишни. Везивањем свршености и несвршености за основу, а не за наставке, створен је глаголски вид у прасловенском. Претеритални наставци су се преко аорисног значења пренели на облике презента несвршеног глагола у неиндикативним ситуацијама и почели да значе свршеност (Белић 1931а/1999а: 456).

5. Стевановић (1976: 112–113) сматра да је Белић од старијег лингвистичког наслеђа прихватио став о улози и утицају вида на формирање временских значења и обрнуто. Рецимо, да илуструјемо цитатом: „У синтаксичком индикативу глаголски је вид потчињен глаголском времену; а у синтаксичком релативу глаголско се време губи и потчињује глаголском виду” (Белић 1928/2000б: 299; уп. и Белић 1926–1927/2000б). Међутим, након сопствених истраживања, Белић је показао да су то два одвојена система, са различитим

⁷ Иако Белић (1941/1998: 261) тврди да се у словенским језицима за једну основу или глагол везао један вид и да се не може десити да исти глагол под различитим синтаксичким околностима има други вид, можемо рећи да је превидео постојање двовидских глагола у овој својој општелингвистичкој синтези.

⁸ Како Белић на овом месту наводи, Агрел је добро описао сложени перфективни вид пољског глагола. Он сматра да је глаголски вид могао бити морфологизован прво тамо где је постајао нарочитим средствима, дакле, код глагола са вештачким видом, пошто је ту био причвршћен за објективне чиниоце: за префиксе и промену основе, па се отуд пренео и на остале глаголе.

функцијама у језику. Једино што се од ранијих схватања може прихватити јесте да је постанак свршеног вида везан за основе претериталних времена, а несвршеног за основу презента. Такође, Белић је имао став да је у релативном презенту заправо изражен вид, али је одустао од тога, што се види у приказу Кошмидерове студије (Белић 19346/19996). Време се одређује према референтној тачки, а вид је апсолутан. Ова промена утицала је и на промену схватања употребе глаголских времена.

6. Белићево поимање и класификацију вида, као и схватање односа вида и времена, прихватио је и Михаило Стевановић, а последњи наведени проблем је у својим студијама даље разрађивао. У својој дескриптивној граматици српског језика Стевановић се глаголским видом бавио у оба тома – у првом, у делу о морфологији (Стевановић 1986: 326–327), и у другом тому, са насловом *Синтакса* (Стевановић 1898: 527–545). Он прихвата Белићево схватање вида, о чему сведочи класификација глагола према трајању радње, врло концизно изнета у морфологији у т. 335 (несвршени и свршени; свршени могу бити различитих видских ликова: могу означавати један тренутак или почетак и завршетак радње; несвршени могу бити и учестали; а наводе се и „глаголи који могу имати оба вида”), а веома детаљно у *Синтакси*. Оно се преноси даље по школским граматицама. Раскид са оваквом традицијом представља друго издање граматике српског за странце (Мразовић–Букадиновић 2009: 77–92), где је одвојен вид и акционалност, као и *Нормативна граматика* (Пипер–Клајн 2014: 175–180) и *Синтакса* (Пипер и др. 2005: 780–783).

7. Разлог за дуго чување Белићеве класификације једним делом лежи и у његовој оцени и одбацивању студије Ђуре Грубора *Аспектна значења* (Грубор 1953). Веома оштру критику по објављивању саме студије изнео је у Белић 1955–1956п/20006 (уп. и Тома 1993: 540). Осим што се не слаже са дефиницијама перфективности и имперфективности, основна Белићева замерка је што није дата граматичка него лексичка класификација глагола и није заснована на јединственом критеријуму (Белић 1955–1956п/20006: 293). Даље, Белић каже: „Сматрам да је Грубор погрешно што је напустио основне позиције које је наша наука у овом правцу већ чврсто заузела: однос имперфективних и тренутних глагола као основни, затим изведених имперфективних (учесталих, дуративних) и изведених перфективних. Другим речима, у самом језику добивене су две системе: једна основна: имперфективних и перфективних глагола (неизведених) и друга: имперфективизованих и перфективизованих (изведених). У њиховим границама Грубор је могао да анализу какву је хтео и да изврши систематизацију свега што је потребно да се одреде сви глаголски ликови и по значењу и форми. Овако се његов материјал, који треба увек критички примати, мора поделити сасвим другачије него што је он то урадио” (Белић 1955–1956п/20006: 298). Поглавље о аспект у и акценту је такође доведено у питање, као и схватање развоја словенског аспекта из индоевропског.⁹

⁹ Разлоге због којих ова студија није имала већег одјека у сербокроатистици, макар када су акционалне класе у питању, Монесланд (2003: 21) види у њеној несистематичности.

7.1. Врло сличан став Белић је изнео и две деценије раније поводом Кошмидерове студије о аспекту пољских глагола (Белић 1934б/1999б). Један од кључних момената, према његовом мишљењу, јесте да се глаголски вид не може одвојити од глаголског значења, већ је он један од саставних делова стварног глаголског значења, а није функција (Белић 1934б/1999б: 126).

8. Белић (1934а/1999а: 415–416; Белић 1931б/2000в: 219; Белић 1962б/1999в: 366) такође истиче да у словенским језицима има читав низ глагола са два вида, два видска значења – они имају оба видска значења у свим облицима, али у одређеном контексту могу имати само један вид. Или каже: „Има глагола који имају исти облик и за несвршени и за свршени вид. Тада се из саме реченице види како га и у којем случају треба разумети” (Белић 1933/2000а: 200). Он каже да би се за такве глаголе, међу којима је много позајмљених, као *калајисати*, *крунисати*, могло рећи да су то глаголи без вида, што произлази отуда што не постоје други глаголи са којима би они могли ступити у однос вида (Белић 1962б/1999в: 366).

8.1. Иако закључци Белићеве студије о двовидским глаголима нису више актуелни, она спада у прве покушаје код нас да се проникне у природу ове појаве и свакако је била подстицајна за друга истраживања. Наиме, Белић (1955–1956/2000б: 2–3),¹⁰ на примеру глагола *писати*, који је у свом основном значењу несвршен, али у неким значењима може имати и два вида, покушава да објасни како долази до могућности исказивања и другог вида. Као услов, он наводи постојање унутрашњег објекта – *пишем писмо* – и преношење свршености из претерита на презент, а несвршености из презента на претерит: „према претериту *писао сам* му развијен је перф. презент *пишем*, а према презенту *пишем* у значењу ‘пишем писмо’ може се развити и у претериту, као што је горе показано, имперфективни вид [...] Из овога излази да глаголи са унутрашњим значењским објектом или у вези са каквим предметом или именицом која се подразумева – по природи својој у садашњем су времену трајни, а у претериту свршени јер у претериту значе остварен објекат или онај предмет или именицу у актуализованом облику”. Белић (1955–1956/2000б: 5–7) ове глаголе посматра у словенском контексту, коригујући став А. Мазона да није реч о психолошкој опозицији (на примерима глагола *женити се*, *крстити се*, *родити*), већ о својству глагола, иначе би се вид сваког глагола могао тако доживети, и аргументујући своју тврдњу развојем вида преко унутрашњег објекта. Такође се не слаже ни са Карцевским да су то неодређени глаголи и истиче да они имају вид – или свршени или несвршени – у зависности од употребе (Белић 1955–1956/2000б: 7). Што се тиче њихове старине, мишљења је да ови глаголи нису остаци неког старог стања и да су они могли служити у стварању видског система, већ напротив да су се они развијали независно од стварања видског система (Белић 1955–1956/2000б:

¹⁰ Још два пута се враћао на глаголски вид преносећи резултате ове студије: „О глаголах имеющих два вида”, *Beogradski međunarodni slavistički sastanak* 15–21. IX 1955, Beograd, 1957, 483–484 (са напоменом да је студија у целини штампана у *Јужнословенском филологу*) и „Дискусија о глаголском виду”, *Материјали и дискусии. Международный съезд славистов*, IV, Москва, 1962, 2058 (Белић 1962а/1999б).

9). Његово је објашњење из два разлога превазиђено: прво, због развијања перфективних значења код непрелазних глагола: *звонити* и сл., а друго, због везивања перфективности за претерит и имперфективности за презент.¹¹

9. Наиме, иако је Белић био добро упознат са европским лингвистичким учењима у области аспектологије, он их није некритички преузимао. То се огледа, најпре, у схватању перфективности и имперфективности. Његово поимање вида као морфолошко-семантичке категорије која се испољава кроз опозицију свршено : несвршено заснива се на критеријуму извршености једног тренутка глаголске радње и неограничености трајања и везивања вида за глаголску основу – њено значење и облике. Он не подлеже утицају у то време раширене Делбрикове и Бругманове пунктуелне теорије, Лескинових схватања, по којима перфективност изражава завршеност или резултат итд. Друга важна чињеница која је обележила Белићеве аспектолошке погледе тиче се класификације глагола према виду, разликовања (природног) вида (код перфективних и имперфективних глагола) и секундарног или изведеног (граматичког или вештачког) вида (код перфективизованих и имперфективизованих глагола), те увођења појма видских ликова или врста. Иако је од почетка 20. века (од 1908. и Агрелове студије о пољским глаголима) глаголски вид (аспект као граматичка категорија) био одвојен од акционалности (аспекта као лексичке категорије), Белић ово не прихвата. Његови погледи у вези са немогућношћу раздвајања ових категорија износе се и у његовим критичким приказима Кошмидерове студије и Груборових *Аспектних значења*. Иако је у то време деловање Пражана било веома раширано и учење о маркираности/немаркираности и опозицији, Белић се на њих не позива и не користи њихове термине. Белићево схватање вида и класификација глагола (несвршени: трајни и учестали; и свршени: тренутни, почетносвршени, завршносвршени итд.) и разликовање вида и секундарног вида пратили су његово схватање о морфологизацији одређених видских значења.

ЛИТЕРАТУРА

Агрел 1908: Sigurd Agrell, *Aspektänderung und Aktionsartbildung beim polnischen Zeitworte: ein Beitrag zum Studium der indogermanischen Präverbia und ihrer Bedeutungsfunktionen*, Lund: Ohlsson.

Белић 1924/1999г: А. Белић, „Прилози историји словенских језика. I. О словенском глаголском виду”, *Јужнословенски филолог*, IV, Београд, 1–28 = А. Белић, *Историја српског језика*, Изабрана дела Александра Белића, том 7, Београд: Завод за уџбенике и наставна средства, 1999, 233–240.

¹¹ Студија о двовидским глаголима добила је свој наставак у студији Ирене Грицкат „О неким видским особеностима српскохрватског глагола” (Грицкат 1957–1958), објављеној у *Јужнословенском филологу* посвећеном 4. Међународном славистичком конгресу у Москви септембра 1958. године, чија је тема и била словенски глаголски вид.

- Белић 1925–1926/2000б:** А. Белић, „Аорист имперфективних глагола”, *Јужнословенски филолог*, V, Београд, 170–182 = А. Белић, *О различитим питањима савременог језика*, Изабрана дела Александра Белића, том 13, Београд: Завод за уџбенике и наставна средства, 2000, 338–345.
- Белић 1926–1927/2000б:** А. Белић, „О употреби времена у српскохрватском језику”, *Јужнословенски филолог*, VI, Београд, 102–132 = А. Белић, *О различитим питањима савременог језика*, Изабрана дела Александра Белића, том 13, Београд: Завод за уџбенике и наставна средства, 2000, 300–321.
- Белић 1928/2000б:** А. Белић, „О синтаксичком индикативу и ’релативу’”, *Symbolae grammaticae in honorem Joannis Ruzwadowski, II*, Cracoviae, 1928, 47–55 = А. Белић, *О различитим питањима савременог језика*, Изабрана дела Александра Белића, том 13, Београд: Завод за уџбенике и наставна средства, 2000, 293–299.
- Белић 1931а/1999а:** А. Белић, „Словенски инјунктив у вези са постанком словенског глаголског вида”, *Глас Српске краљевске академије*, CXLVIII, Београд, 1–38 = А. Белић, *Упоредна словенска лингвистика / 1*, Изабрана дела Александра Белића, том 2, Београд: Завод за уџбенике и наставна средства, 1999, 439–464.
- Белић 1931б/2000в:** А. Белић, *Синтакса српскохрватског језика*, литографисано издање [универзитетска предавања], Београд, 1931, 1–158 = А. Белић, *Универзитетска предавања из савременог српскохрватског језика. Библиографија радова*, Изабрана дела Александра Белића, том 14, Београд: Завод за уџбенике и наставна средства, 2000.
- Белић 1933/2000а:** А. Белић, *Граматика српскохрватског језика за трећи разред средњих и стручних школа*, Београд: Издавачка књижарница Геца Кон, 1933 = А. Белић, *Граматике. О граматикама*, Изабрана дела Александра Белића, том 12, Београд: Завод за уџбенике и наставна средства.
- Белић 1934а/1999а:** А. Белић, „Постанак прасловенске глаголске системе”, *Глас Српске краљевске академије*, CLXIV, Београд, 1–41 = А. Белић, *Упоредна словенска лингвистика / 1*, Изабрана дела Александра Белића, том 2, Београд: Завод за уџбенике и наставна средства, 1999, 411–438.
- Белић 1934б/1999б:** А. Белић, „Koschmieder Erwin, Nauka o aspektach czasownika polskiego w zarysie. Próba syntezy. Wilno. 1934. XVI + 240, 8°. Изашло у колекцији Rozprawy i materiały wydziały I Towarzystwa przysięgi nauk w Wilnie. Tom v, zeszyt 2”, *Јужнословенски филолог*, XIII, Београд, 218–227 = А. Белић, *Упоредна словенска лингвистика / 2*, Изабрана дела Александра Белића, том 2, Београд: Завод за уџбенике и наставна средства, 1999, 123–129.
- Белић 1939а/1999б:** А. Белић, „Питање глаголског вида прасловенског језика: његова морфологија. Однос међу перфективним и перфектизираним глаголима, имперфективним и имперфектизираним и њихов значај за разумевање словенског глаголског вида”, *III МКС* (Збирка одговора на питање, св. 1), Београд, 1939, 34–36 = А. Белић, *Упоредна словенска лин-*

- гвистика* / 2, Изабрана дела Александра Белића, том 2, Београд: Завод за уџбенике и наставна средства, 1999, 246–247.
- Белић 1939/2000б:** А. Белић, „Прилози учењу о употреби времена у српскохрватском језику”, *Јужнословенски филолог*, VIII, Београд, 1939, 179–189 = Белић, *О различитим питањима савременог језика*, Изабрана дела Александра Белића, том 13, Београд: Завод за уџбенике и наставна средства, 2000, 322–328.
- Белић 1941/1998:** А. Белић, *Општа лингвистика* [О језичкој природи и језичком развоју], I, Посебна издања СКА СХХХIV, 1941; II, Београд: САНУ, 1959], Изабрана дела Александра Белића, том 1, Београд: Завод за уџбенике и наставна средства, 1998.
- Белић 1955/2000б:** А. Белић, „О глаголу са синтаксичке стране”, *Књижевност и језик у школи*, II/1, Београд, 1955, 1–9 = А. Белић, *О различитим питањима савременог језика*, Изабрана дела Александра Белића, том 13, Београд: Завод за уџбенике и наставна средства, 2000, 329–335.
- Белић 1955–1956/2000б:** А. Белић, „О глаголима са два вида”, *Јужнословенски филолог*, XXI/1–4, Београд, 1–13 = А. Белић, *О различитим питањима савременог језика*, Изабрана дела Александра Белића, том 13, Београд: Завод за уџбенике и наставна средства, 2000, 276–283.
- Белић 1955–1956п/2000б:** А. Белић, „Ђуро Грубор, Аспектна значења, Рад 293, 5–234 (Аспектна значења II /у којима је преглед литературе биће посебно разматрани/, Рад 295, 1953, 81–284)”, *Јужнословенски филолог*, XXI/1–4, Београд, 291–303 = А. Белић, *О различитим питањима савременог језика*, Изабрана дела Александра Белића, том 13, Београд: Завод за уџбенике и наставна средства, 2000, 284–292.
- Белић 1958/1999б:** А. Белић, [Какво је било видско значење глаголских основа у прасловенском језику], IV МСК, *Јужнословенски филолог*, XXII, додатак, Београд, 1958, 17–18 = А. Белић, *Упоредна словенска лингвистика* / 2, Изабрана дела Александра Белића, том 2, Београд: Завод за уџбенике и наставна средства, 1999, 270–271.
- Белић 1962а/1999б:** А. Белић, [Дискусија о глаголском виду], IV МКС, Материјали и дискусије, том 2, Москва, 1962, 208 = А. Белић, *Упоредна словенска лингвистика* / 2, Изабрана дела Александра Белића, том 2, Београд: Завод за уџбенике и наставна средства, 1999, 276.
- Белић 1962б/1999б:** А. Белић, *Историја српскохрватског језика, Речи са конјугацијом, Књ. II, св. 2, Предавања др Александра Белића*, Београд: Научна књига, ²1962 (¹1956) = А. Белић, *Историја српског језика*, Изабрана дела Александра Белића, том 4, Београд: Завод за уџбенике и наставна средства, 1999, 327–484.
- Грицкат 1957–1958:** И. Грицкат, „О неким видским особеностима српскохрватског глагола”, *Јужнословенски филолог*, XXII, Београд, 65–130.
- Грубор 1953:** Ђ. Грубор, *Аспектна значења*, Zagreb: Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti.
- Клајн В. 1994:** W. Klein, *Time in Language*, London – New York: Routledge.

- Монесланд 2003:** S. Mønnesland, „Glagolski vid u hrvatskom jeziku”, *Zbornik Zagrebačke slavističke škole 2002*, ur. Stipe Botica, Zagreb: Filozofski fakultet, 21–31.
- Мразовић–Букадиновић 2009:** P. Mrazović [u saradnji sa Z. Vukadinović], *Gramatika srpskohrvatskog jezika za strance*, Sremski Karlovci: Izdavačka knjižarnica Zorana Stojanovića.
- Новак Милић 2010:** J. Novak Milić, „Što je što u aspektologiji”, *Lahor*, 10, Zagreb, 125–143.
- Пипер и др. 2005:** П. Пипер, И. Антонић, В. Ружић, С. Танасић, Љ. Поповић, Б. Тошовић, *Синтакса савременог српског језика: проста реченица*, у редакцији М. Ивић, Београд: Институт за српски језик САНУ, Београдска књига – Нови Сад: Матица српска.
- Пипер–Клајн 2013:** П. Пипер, И. Клајн, *Нормативна граматика српског језика*, Нови Сад: Матица српска.
- Стевановић–Белић 1939:** М. Стевановић, А. Белић, „Како треба груписати реченице у словенској синтакси да би то одговарало њиховим специфичним особинама глаголског вида?”, *III међународни конгрес слависта. Збирка одговора на питања*, Београд, 50–53.
- Стевановић 1976:** М. Стевановић, „Белићево учење о синтаксичким системима глаголских времена, глаголских начина и глаголског вида”, у: *Зборник радова о Александру Белићу*, ур. Михаило Стевановић, Београд: САНУ, Посебна издања, књ. CDXCVIII, Одељење језика и књижевности, књ. 28, 91–131.
- Стевановић 1986:** М. Стевановић, *Савремени српскохрватски језик. Граматички системи и књижевнोजезичка норма*, I, Увод. Фонетика. Морфологија. Београд: Научна књига.
- Стевановић 1989:** М. Стевановић, *Савремени српскохрватски језик II, Синтакса*, Београд: Научна књига.
- Тома 1993:** P.-L. Thomas, „Bilan des recherches sur l’aspect en serbo-croate”, *Revue des études slaves*, 65, Paris, 537–50.

Марина Ј. Спасоевич

УЧЕНИЕ БЕЛИЧА О ВИДЕ ГЛАГОЛОВ И ВЛИЯНИЕ ДАННОГО УЧЕНИЯ НА РАЗВИТИЕ АСПЕКТОЛОГИИ В СЕРБИСТИКЕ

Резюме

Вид глагола, согласно Беличу, представляет собой морфологическую (морфоло-семантическую) категорию, содержащуюся в глагольной основе и выражающуюся в виде оппозиции *совершенство: несовершенство*. Грамматическая категория вида формировалась в период праславянского языка, когда вид стал частью основы глагола. Глаголы совершенного и несовершенного вида противопоставляются друг другу на основании значения *доведение / недоведение действия до конца*. Следующая важная установка, определяющая аспектологические взгляды Белича – это видовая классификация глаголов (несовершенные: дуративные и итеративные;

совершенные: моментальные, начинательные: окончательные) и выделение, с одной стороны, (естественного) вида, содержащегося в немотивированных имперфективных и перфективных глаголах, и, с другой стороны, производного (грамматического, неестественного), содержащегося в перфектизированных и имперфектезированных глаголах. Взгляды Белича на вид и его классификация глаголов являются актуальными в сербских грамматиках до сих пор. Белич не принял разделения на вид в качестве грамматической категории и акциональность в качестве лексической.

Ключевые слова: Александр Белич, вид глагола, вторичный вид, двувидовые глаголы.